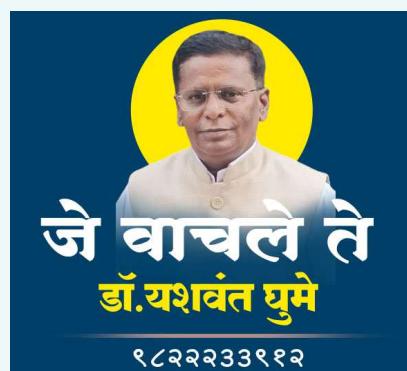

ନରାଜ୍ୟାଳସବ

सण आणि उत्सव हे मनाला आनंद देण्यासाठी असतात. कष्टमय जीवनात विरंगुळा देणारे काही क्षण आपल्याही वाट्याला यावेत असे प्रत्येकाला वाटते. तो आनंद घेण्या, देण्यासाठी सण उत्सवांच्या निमित्ताने आपण सगळे पुढे येत विविध सण साजरे करत असतो. ते साजरे करणे आपले नैतिक कर्तव्ये आहे. हा वारसा आपण सगळ्यांनी जपला पाहिजे. स्वतःसह इतरांनाही निर्मळ आनंद देण्यासाठी उत्सव साजरे केलेच पाहिजे. त्यापैकी एक सण म्हणजे नवरात्रोत्सव.

कधी कार्यालयातील तणाव , कधी
आर्थिक तणाव, कधी कौटुंबिक
तणाव, कधी वैयक्तिक तणाव, कधी
मानसिक तणाव, सांसारिक व
मुलाबाळांच्या अशा एक ना अनेक
प्रश्नांनी सार जग परेशान दिसतयं.
असले सगळे प्रकार अनेकांच्या
आयुष्यामध्ये वाटव्याला येत असतात.
या दृष्टचक्रात सापडलेल्यांना
मानसिक आधार देण्याचे काम
नवरात्रोत्सव करतो. नवरात्रोत्सव
काळात दिवसभराच्या कामातून
थकूनभागून आलेला माणूस
जेवणखाण आटोपून फेरफटका मारत
देवींचे दर्शन करून आल्यावर त्याच्या
चेहेच्यावर जे समाधान दिसते ते
अतुलनीय आहे. जे आध्यात्मिक
आणि मानसिक समाधान मिळते
त्याची तुलना शब्दांमध्ये व्यक्त होऊ
शकत. ते मोजण्यासाठी शब्दही अपुरे
पडतात. शेवटी माणूस जगतो
कशासाठी? सण उत्सव साजरे करतो
कशासाठी? आंतरिक सामाधानाची?

करासाठा! आतारक सनायानासाठाय
 ना! अशा सामूहिक सण उत्सवांच्या
 माध्यमातून त्यांना नकीच आंतरिक
 समाधान लाभत असते. काही लोक
 अध्यात्माचा विरोध करतात. बौद्धिक
 कसरती करीत आपले ज्ञान व्यक्त
 करतात. अध्यात्म माणसाला निष्क्रियता
 शिकवते, पैशाची उधळपट्टी, वेळेचा
 अपव्यय वगैरे वगैरे बरळतात. याबाबत
 मते मतांतरे असू शकतात. या देशात
 लोकशाही आहे. प्रत्येकाला आपली

स्वतःची मते व्यक्त करण्याचा
अधिकार आहे. त्यांनी ती केली तर
त्याबद्दल वाईट वाटून घेण्याचे कारण
नाही. प्रत्येकांनी व्यक्त झालेही पाहिजे.
शेवटी काय ऐकायचे आणि काय
सोडून द्यायचे आपला ज्याचा त्याचा
प्रश्न असतो. त्याबद्दल प्रतिक्रिया
द्यायची गरज वाटत नाही. पण हेही
सत्य आहे की, जीवनाला निर्मळ
आनंद देण्याचे काम जर कोणी करत
असेल तर ते अध्यात्म. त्याचा फार
बाऊ करू नये. प्रदर्शनाचीही गरज

नाही. पण त्यातून मिळणाऱ्या आंतरिक समाधानाची तुलना कुठल्याच बाबीशी होऊ शकत नाही. आयुष्याच्या वार्धक्याच्या उत्तरार्थात अनेक नास्तिक लोक आस्तिकतेकडे वळलेले दिसतात. ज्या माणसाने आयुष्यभर नास्तिक नास्तिक म्हणून दिंडोरा पेटविला, पुरस्कार मिळविले अशी माणसे आयुष्याच्या अखेरीकडे असताना आस्तिकतेकडे का वळतात? त्याचेही उत्तर शोधण्याचा आपण प्रयत्न केला पाहिजे. अध्यात्म हे मनाला शांती देणारे

साधन आहे. या अध्यात्मातून माणूस शेवटी सुखाचा आणि आनंदाचा मार्ग शोधतो. त्यातूनच त्याच्यामध्ये उत्सवप्रियता आली असावी. त्यासाठी विविध उत्सव साजरे केले जातात. नवरात्रोत्सवात महिलांना त्यांच्यातील सुप्रकाशनाचा दाखविण्याची संधी मिळते. घराच्या चार भिंतीत राहून सुस्थावलेल्या मनाला स्फूर्ती मिळते. या निमित्ताने सुप्रकाशनाचा दाखविण्याची संधी मिळते. दांडिया, गरबासारख्या समूह नृत्यातून कौशल्ये बघायला मिळतात. दांडिया गरबा यासारख्या समूह नृत्यातून अध्यात्माचे प्रदर्शन होत असले तरी दुसरीकडे शारीरिक व्यायामाचाही तो प्रकार आहे. या खेळांच्या माध्यमातून विविध प्रकारच्या शारीरिक हालचाली होत असल्याने एक प्रकारचा शारीरिक व्यायाम लाभतो. एखाद्याला मुद्दामहून व्यायाम करायला सांगितले तर कदाचित तो करणार नाही. पण गरबा दांडियासारख्या समूह नृत्यात सामील झाल्यावर त्याच्यात वेगळेपणाची भावना राहत नाही. तो त्यात सामील होऊन मनमुरादपणे नाचतो. अलीकडे मोठ्या प्रमाणावर साजरे केले जाणारे सामूहिक सण आणि उत्सव हे कदाचित अध्यात्मासोबतच मानसिक शांती शोधण्याचा मार्ग सुकर तर करत नसतील. मात्र त्यात श्रध्दा असावी, प्रामाणिक भक्ती असावी, विकृती नसावी एवढेच.

जातगांवा आणि मतगांवा

लोकसभेच्या सार्वत्रिक निवडणुकांसाठी कोणते मुद्दे मतदारांसमोर घेऊन जायचे आणि त्यांना कौल लावायचा, याची तयारी वर्षभर तरी आधी सुरु होतेच. कांग्रेसने आता जातगणनेचा मुद्दा लावून धरला असला तरी बिहारचे मुख्यमंत्री नितीश कुमार यांनी आपल्या राज्यातील जातगणनेचे आकडे जाहीर करून या विषयाला गती दिली होती. आता कांग्रेसने तर कार्यकारिणीत जातगणनेची औपचारिक मागणीच केली आहे. कांग्रेसची सत्ता असणाऱ्या राज्यांमध्ये जातगणना केली जाईल, असेही राहुल गांधी यांनी जाहीर केले आहे. ‘इंडिया’ या विरोधकांच्या आघाडीतील काही पक्षांकडे ही काही राज्यांमधील सत्ता आहे. इतर विरोधी पक्षही ही कल्पना उचलून धरतील, ही राहुल गांधी यांची अपेक्षा चूक नाही. तशी अनौपचारिक चर्चा आधी झालीही असू शकते. भारतीय जनता पक्षाने कांग्रेस कार्यकारिणीच्या ठरावावर पहिली प्रतिक्रिया देताना इतकी वर्षे कांग्रेसच्या हातात देशाची सत्ता असताना जातगणना का केली नाही, असा सवाल केला आहे. तो योग्य आहे. मात्र, हे कांग्रेसच्या आजच्या रणनीतीला उत्तर होऊ शकत नाही. इंग्रजांनी देश पारतंत्र्यात असताना १९३१ मध्ये जातवार जनगणना केली होती. तेव्हा ती सारी आकडेवारी जाहीर करण्यात आली होती. पंतप्रधान मोरारजी देसाई यांनी पहिले जनता सरकार असताना जानेवारी १९७९ मध्ये विविध जातींमधील सामाजिक, शैक्षणिक मागासलेपण शोधण्यासाठी मंडल आयोग नेमला होता. तेव्हाही सरकारने नव्याने जातगणना केलीच नाही. जुनाच सगळा तपशील वापरून मंडल आयोगाने

अहवाल दिला. तो पुढे १२ वर्षांनी बासनातून बाहेर काढण्यामागचा तेह्हाचे पंतप्रधान व्ही. पी. सिंह यांचा हेतूही कितपत पारदर्शक होता, याची शंकाच आहे. हा सगळा इतिहास नोंदवायचे कारण म्हणजे देशातील जातवास्तवाचा राजकीय वापर करण्याची रीत किती जुनी आहे ते लक्षात यावे. मंडल आयोगाचा अहवाल बाहेर आला नसता तर अयोध्येच्या आंदोलनात भाजप उतरलाही नसता. खुद लालकृष्ण अडवाणी यांनीही ही संगती मान्य कैली होती. जातींना न्याय न देता नुसतेच राजकारण करण्याचा उद्योग पुढे कुठल्या दिशेने जाईल; हे काल सांगता येत नव्हते आणि आजही सांगता येत

नाही. ‘तुमच्यापैकी कोण कोण ओबीसी आहे’ असा प्रश्न पत्रकारांना पत्रकार परिषदेत विचारणे सोपे आहे. त्यापेक्षा आत्मपरीक्षण करून आपण किंवा आपल्या पक्षाने ओबीसी किंवा अतिमागास समाजांसाठी नेमके काय केले, असा प्रश्नही विचारला गेला पाहिजे. काँग्रेसच्या सर्व मुख्यमंत्र्यांनी आता आपापल्या राज्यात जातगणना करण्यास मान्यता दिल्याचे राहुल गांधी यांनीच म्हटले आहे. आता भाजपलाही हा मुद्दा टाळून पुढे जाता येणार नाही. २०२१ मध्ये अपेक्षित असणारी जनगणना अनेकदा पुढे गेली. करोनाचे कारण संपले असले तरी ती आजही सुरु झालेली नाही. कार्यक्षम केंद्र सरकारच्या मनात

या विषयी काय आहे, ते कळायला मार्ग नाही. आता जेव्हा जनगणना होईल, तेव्हा कमालीची काळजी घेऊन, नागरिकांकडची कागदपत्रे व पुरावे तपासून आणि सर्व अत्याधुनिक तंत्रवैज्ञानिक साधनांची मदत घेऊन अचूक जातगणना करण्यास दुसरा काही पर्याय आजतरी दिसत नाही. आज विविध समाज घटकांना देण्यात आलेला आरक्षणाचा वाटा योग्य आणि त्यांच्या लोकसंख्येच्या प्रमाणात आहे किंवा नाही, हेही कळायला मार्ग नाही. १९३१ ची जातगणना योग्यच होती हे कशावरून आणि तेव्हापासून जवळपास शंभर वर्षांमध्ये समाजातील विविध जार्तींची टक्केवारी आणि प्रमाण तेवढेच

